

Шкодiна I. В.

*д.е.н., професор кафедри менеджменту та бiзнесу,
Харкiвський навчально-науковий iнститут
ДВНЗ «Унiверситет банкiвської справи»,
Україна; e-mail:sh.ira2@ukr.net*

Онiщенко I. О.

*Асистент кафедри фiнансiв,
Харкiвський навчально-науковий iнститут
ДВНЗ «Унiверситет банкiвської справи»,
Україна; e-mail:iraniki@ukr.net*

ПiДВИЩЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТi БАНКiВСЬКОЇ ДiЯЛЬНОСТi ЯК ПРiОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК РЕФОРМУВАННЯ БАНКiВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотацiя. В статтi розкрито сутнiсть транспарентностi банкiвської дiяльностi, що є однiєю з головних передумов пiдтримки стабiльностi банкiвської системи та запорукою довіри до банкiв України. На основi аналізу результатiв рейтингового оцiнювання банкiв України щодо визначення рiвня iнформацiйної прозоростi, виокремлено основнi недолiки в розкриттi iнформацiї українськими банками, розглянуто причини низького рiвня транспарентностi дiяльностi НБУ. Вироблено рекомендацiї стосовно пiдтримки та пiдвищення iнформацiйної транспарентностi на вiтчизняному ринку банкiвських послуг, що має стати основним трендом iнституцiйних перетворень.

Ключовi слова: транспарентнiсть, ринок банкiвських послуг, iнформацiйна прозорiсть, iндекс сприйняття корупцiї.

Формул: 0; рис.: 2, табл.: 0, бiбл.: 12

Shkodina I. V.

*Doctor of Science in Economics,
professor of Management and Business Department
Kharkiv institute SHEI "University of Banking"
Ukraine; e-mail:sh.ira2@ukr.net*

Onishchenko I. O.

*Assistant of Finance Department
Kharkiv institute SHEI "University of Banking"
Ukraine; e-mail:iraniki@ukr.net*

INCREASING TRANSPARENCY OF BANKING ACTIVITIES AS PRIORITY DIRECTION OF REFORMATION OF UKRAINIAN BANKING SYSTEM

Abstract. The article reveals the essence of transparency of banking activity, which is one of the main prerequisites of maintenance banking system stability and pledge of trust to Ukrainian banks. We considered the analysis information transparency of domestic commercial banks and the National Bank of Ukraine. On the basis of the analysis of results of rating assessment of the Ukrainian banks by determination of level of information transparency, the main shortcomings of disclosure of information by the Ukrainian banks are allocated, the reasons of low level of

transparency of activities of the National bank of Ukraine are considered. We proposed recommendations about support and increase information transparency in the domestic market of banking services, which will become the main trend of institutional transformations.

Key words: transparency, the market of banking services, information transparency, corruption perception index.

JEL Classification: E 50, E 58, G21.

Formulas: 0; fig.: 2, tabl.: 0, bibl.: 12

Шкодина И. В.

д.э.н., профессор кафедры менеджмента и бизнеса

Харьковский учебно-научный институт

ГВУЗ «Университет банковского дела»,

Украина; e-mail:sh.ira2@ukr.net

Онищенко И. А.

Ассистент кафедры финансов

Харьковский учебно-научный институт

ГВУЗ «Университет банковского дела»,

Украина; e-mail:iraniki@ukr.net

ПОВЫШЕНИЕ ТРАНСПАРЕНТНОСТИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ПРИОРИТЕТНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ РЕФОРМИРОВАНИЯ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ УКРАИНЫ

Аннотация. В статье раскрыта сущность транспарентности банковской деятельности, которая является одной из главных предпосылок поддержания стабильности банковской системы и залогом доверия к банкам Украины. На основе анализа результатов рейтинговой оценки банков Украины по определению уровня информационной прозрачности, выделены основные недостатки в раскрытии информации украинскими банками, рассмотрены причины низкого уровня транспарентности деятельности НБУ. Выработаны рекомендации по поддержке и повышению информационной прозрачности на отечественном рынке банковских услуг, который должен стать основным трендом институциональных преобразований.

Ключевые слова: транспарентность, рынок банковских услуг, информационная прозрачность, индекс восприятия коррупции.

Формул: 0; рис.: 2, табл.: 0, библи.: 12

Вступ. Останні події в банківському секторі України - банкрутство великої кількості банків, невдоволення політикою НБУ, протести власників депозитів та доларових кредитів, яке призвело до банківської паніки серед населення, втрати довіри не тільки до банківських установ, але й всіх фінансових та державних інституцій, свідчать, що наявність асиметричної інформації на ринку банківських послуг завжди призводить до нестійкості банківської системи, що в свою чергу впливає на розвиток всієї соціально-економічної системи. Дана ситуація використовується політичними партіями, які використовуючи популістичні гасла, активно висвітлюють її в засобах масової інформації, що сильніше погіршує ситуацію, оскільки викликає посилення обурення з боку фізичних і юридичних осіб, зумовлює підрив авторитету банківського регулятора країни та всіх державних регулюючих

органів. На наш погляд, однією з основних причин даної ситуації є недостатньо високий рівень прозорості в банківському секторі України, який негативно впливає на розвиток всієї економіки - знижує інвестиційну привабливість і конкурентоспроможність окремих підприємств і галузей, не дозволяє інвесторам бути впевненими в стабільності правил гри, погіршує інфляційні очікування та стримує економічне зростання. Таким чином, підтримка банками прозорості діяльності є необхідною умовою не тільки для того, щоб суб'єкти банківського сектора мали можливість приймати зважені фінансові рішення, але й для аналізу, планування та прогнозування стабільного соціально-економічного розвитку країни. В той же час, існують певні об'єктивні причини, через які неможливо досягти повної прозорості діяльності банків та їх клієнтів. Отже, на сьогодні актуальним питанням є визначення реального стану прозорості в банківській сфері, який би дозволяв підтримувати стабільний розвиток банківської системи та приймати ефективні рішення всіма суб'єктами економіки України.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Різні аспекти забезпечення прозорості банківської діяльності, наприклад, визначення сутності, принципів, обґрунтування необхідності та зв'язку між рівнем прозорості та ринковою дисципліною банків вивчали провідні вчені: Б. Вінклер, П.Гераатс, У. Дж. Долан, Р. Дж. Кемпбелл, Р. Ленг, Р. Лукас, Р. Л. Міллер, А. Поусен, П.Роуз, Дж. К. ВанХорн, Л. Белих, В. Іванова, Ю. Масленченков, С. Моєєєв, Г.Панова, Л. Захарова, М. Семенова, Г. Фетисова, К. Мельник, А. Литовських.

Результати дослідження. Прозорість як інституційна властивість соціально-економічного розвитку корелюється з багатьма фінансово-економічними інститутами, що забезпечують стабільний розвиток соціально-економічної системи багатьох країн, особливо розвинених. Перш ніж вирішувати проблему, що стосується прозорості банківського сектора та економіки країни в цілому, необхідно визначитися з сутністю зазначеного поняття. Результати аналізу підходів до сутності поняття «прозорість» у цілому та в контексті банківського сектору, зокрема у науковій літературі та нормативній документації свідчать, що практично всі з них є дуже близькими за своїм змістом [1-6].

На нашу ж думку, прозорість інформації банку – це комплексний показник відкритості банку, який відображає адекватність вимогам користувачів, рівень повноти, ясності, достовірності, актуальності розкриття та доступності інформації про поточний стан і перспективи діяльності банку на своєчасній та регулярній основі через офіційні й неофіційні джерела поширення даних не тільки серед стейкхолдерів, але й серед усіх зацікавлених осіб, для забезпечення прийняття ними ефективних економічних рішень, створюючи при цьому сприятливе інституційне середовище для стабільного розвитку банківської системи та формування високого рівня довіри до фінансово-кредитних інституцій. З вище наведеного визначення випливає, що неабияку роль в забезпеченні стабільності банківської системи країни відіграє саме прозорість банківської інформації. Саме тому існує необхідність в реалізації заходів щодо підтримки інформаційної прозорості як окремого банку

так і банківської системи країни в цілому. Вагоме значення для реалізації заходів щодо підтримки транспарентності інформації на ринку банківських послуг України має визначення сучасного стану розкриття та прозорості інформації в банківському секторі.

Для аналізу рівня транспарентності банківської системи України, використаємо дослідження, яке проведене рейтинговим агентством «Українське кредитно-рейтингове агентство» (UCRA), в якому аналізувалось якість розкриття інформації на своїх сайтах найбільшими фінансовими установами – банками I і II групи за класифікацією НБУ протягом 2014-2015 рр. Згідно з методологією «Українського кредитно-рейтингового агентства», яка розроблена з урахуванням міжнародної практики, розглядалось розкриття інформації за трьома основними блоками, а саме: структура власності та корпоративне управління; операційна діяльність та фінансова звітність; менеджмент і колегіальні органи [7]. Кращим серед банків за якістю розкриття інформації на сайті був визнаний «Приватбанк», рівень прозорості якого склав 74,88%. Другу сходинку рейтингу зайняв «Перший Український Міжнародний Банк» (74,13% розкриття). На третьому місці – «ВТБ Банк» (71,63%) (рис. 1).

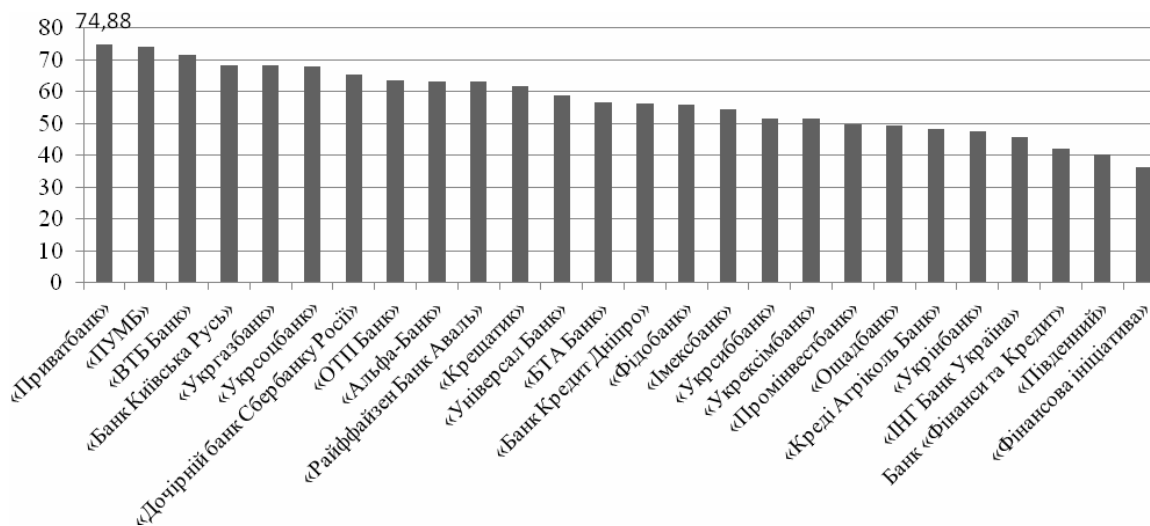

Рис. 1 Інформаційна прозорість банків України, 2014-2015 рр. [8].

Аналізуючи розкриття банками інформації, можна зробити висновок, що банківські установи розкривають інформацію відповідно до вимог НБУ. В той же час, можна стверджувати, що розкриття інформації в більшості випадках носить формальний характер. Наприклад, фінансову звітність, інформацію маркетингового характеру (контактні дані точок продажів і опис пропонованих клієнтам продуктів і послуг), банки розкривають задовільно - середній рівень розкриття цієї інформації перевищує 90%. Більшість банків публікують на своїх сайтах статuti і достатньо розкривають (середній показник понад 70%) інформацію про статутний капітал, загальні збори акціонерів, про повноваження та персональний склад правління, повноваження наглядової ради.

В той же час, багато суттєвої інформації не розкривається. По-перше, це стосується структури власності. Не зважаючи на те, що за показником «Структура власності та корпоративне управління» середній рівень розкриття 69,04% (проти 70,04% за результатами минулих років), структура власності є одним з показників, який найменш розкривається власниками банків, оскільки банки не надають інформацію щодо кінцевих бенефіціарних власників банку. Більшість банківських установ обмежуються заповненням стандартних форм НБУ за операціями з пов'язаними особами у складі річного звіту. Тільки кожен третій банк (9 з 26) публікує на своєму сайті розгорнуту інформацію про пов'язані компанії. Проте, саме олігополізація банківської системи представляється однією з найгостріших проблем розвитку не тільки банківської, але й в усієї економічної системи, оскільки олігархічними структурами чиниться сильний вплив на прийняття політичних рішень. За даними мережевого аналізу власників українських банків майже в третині банків (27%) акціонери пов'язані сімейними узами або є бізнес партнерами [9].

До того ж, жодна фінансова установа не надає інформацію щодо операцій з інсайдерами. Саме відсутність розкриття цієї інформації призводить до незаконного виведення активів або прибутку в інтересах контролюючого акціонера. Для України виведення активів набуло чималого значення останніми роками, коли з банківського сектору виведено мільярди доларів з метою подальшої їх легалізації в західних країнах (Хрещатик, Форум, Кредит Дніпро, Дельта Банк, Михайлівський та ін.). Ускладнює проблему причетність посадових осіб НБУ до незаконного виведення активів за кордон, оскільки подібні дії не можуть відбуватись без їх участі враховуючи, що відділ фінансового моніторингу та банківського нагляду відстежують транзакції в реальному часі. Проте не зважаючи на те, що слідство розпочато по багатьом епізодам (Національне антикорупційне бюро веде досудове розслідування за фактом зловживання службовим становищем посадовими особами НБУ), жодної справи так й не було доведено до кінця.

Як й раніш, інформація про склад та діяльність наглядових рад та менеджмент найгірше розкривається українськими банками («Інформація про менеджмент і колегіальні органи» – 50,48% (раніше 52,23%). До того ж, банки не розкривають інформацію щодо винагород топ-менеджменту. Тут слід враховувати специфічні мотиваційні установки ділової поведінки більшості українських банків, які були створені для обслуговування інтересів певних фінансово-промислових кіл (так звані «кишенькові банки»). В результаті цього наглядові ради в більшості банків функціонують формально та не чинять істотного впливу на формування стратегії розвитку банку. Враховуючи високу концентрацію власності українських банків, можна стверджувати, що роль ради, як правило, залежить від характеру і стилю взаємовідносин власників з топ-менеджментом. До числа інших видів даних, які погано розкриваються, відносяться – інформація про управління ризиками, про дивідендну політику та виплату дивідендів, про повноваження внутрішньобанківських комітетів, про облікову політику. Тільки 7 фінансових установ з 26 дають можливість зацікавленим особам ознайомитися з повним аудиторським звітом, всього 5

банків викладають на своїх сайтах проміжну (квартальну або піврічну) фінансову звітність за МСФЗ. Дві третини банків розкривають інформацію про присвоєні їм кредитні рейтинги, але тільки один банк публікує повні рейтингові звіти. Таким чином, враховуючи, що середній рівень розкриття інформації банками становив 57,19%, можна стверджувати про недостатній рівень прозорості найбільших фінансових установ у порівнянні з міжнародною практикою. Крім того, на сьогодні припинилась тенденція, яка спостерігалася раніше – поступального зростання прозорості банківської системи України. Максимальний рівень розкриття склав 74,88% проти 77,13% за результатами дослідження в минулих роках, а мінімальний – 36,38% (35,75%).

Враховуючи, що інституційні правила поведінки на банківському ринку закріплюються регулятором, Національним банком України, то, очевидно, що саме регулятор не зацікавлений у встановленні прозорих правил гри. Не зважаючи на те, що останніми роками НБУ підвищив рівень транспарентності своєї діяльності (7,5 балів з 15, в 2015 – 7 балів, в 2014 році – 6 балів), проте він вдвічі нижчий за показники центробанків європейських країн, де середнє значення індексу складає понад 10 балів (рис.2).

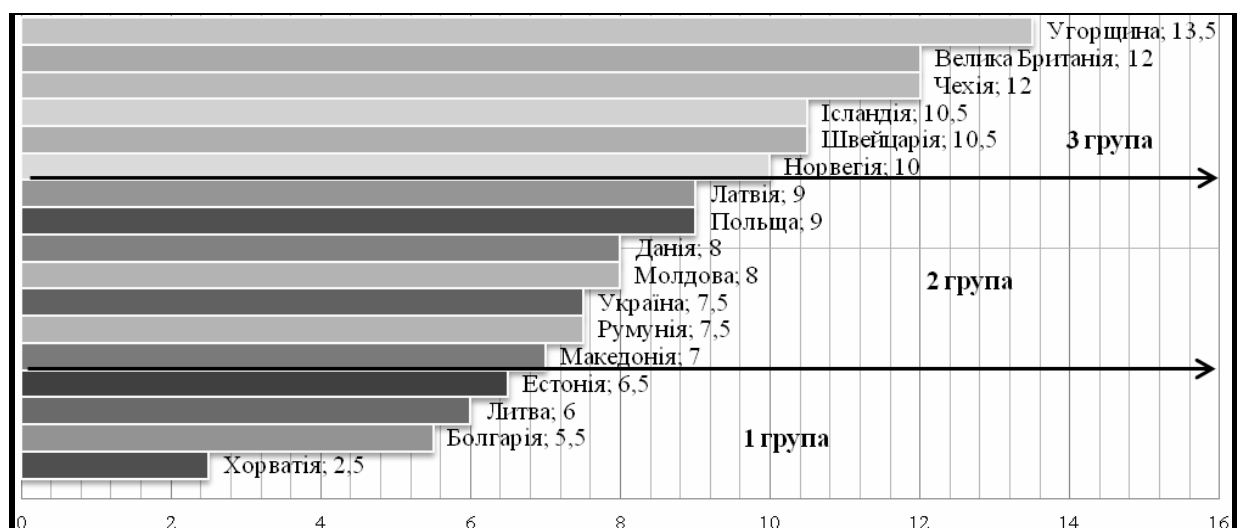

Рис. 2. Транспарентність центральних банків європейських країн станом на 01.01.2016 р. на основі індексу Ейффінгера-Герааца [10, с.11]

Транспарентність центрального банку значною мірою забезпечується через його комунікаційну політику, яка має бути чітко виражена і носити системний, а не спонтанний (хаотичний) характер. Враховуючи, що НБУ має недосконалу комунікаційну політику за багатьма показниками, то він отримав по багатьом показникам індексу Ейффінгера-Герааца нуль балів. Основними причинами низького показника індексу є наступні:

- нетранспарентність процедур, а саме: протоколи засідань не публікуються, а роз'яснення прийнятих рішень відбуваються не одразу та нерегулярно; відсутня інформація про голосування членів засідання за прийняття/відхилення монетарних рішень;

- непрозора монетарна політика: НБУ, як правило, утримується від надання інформації про можливі зміни монетарної політики, такі відомості не представлені у вигляді спеціальних періодичних звітів;

- операційна нетранспарентність: матеріали регулярного звіту про досягнення операційних цілей мають радше аналітичний характер макроекономічних та монетарних змін, а не співставлення прогнозованих та фактичних значень [11, с.1174].

Однією з причин низької транспарентності вітчизняного банківського сектора є його високі потенційні корупційні можливості порівняно з іншими секторами економіки. Особливо це стосується країн з високим рівнем корупції, до яких належить й Україна. За даними Transparency International Ukraine в 2015 Україна опинилася на 130-тій сходинці рейтингу серед 168 можливих позицій країн світу. Подібний рівень сприйняття корупції мають Камерун, Іран, Непал, Нікарагуа, Парагвай, Коморські острови. За рік країна піднялась з 142-го місця серед 175 країн, що на думку Bertelsmann Foundation Transformation Index, які враховуються при визначенні Corruption Perception Index (CPI), пов'язано із більш критичним ставленням суспільства до корупціонерів [12].

На початку 2016 р. Правління НБУ затвердило антикорупційну програму на 2016-2017 роки з метою створення ефективної системи запобігання зловживань посадовими повноваженнями. В програмі йдеться про розробку функцій підрозділів з найбільшим потенційним корупційним ризиком, проте жодного слова про корупцію вищих посадових осіб. Відсутній також інструментарій щодо зменшення суб'єктивізму при прийнятті рішень щодо рефінансування та визнання банків неплатежеспроможними, видачі ліцензій та організації ефективного банківського нагляду.

Таким чином, до тих пір, поки діяльність НБУ та всієї банківської системи не буде відповідати міжнародним вимогам транспарентності та відкритості, відновлення банківської системи та економіки в цілому не відбудеться. Саме тому, пропонуємо рекомендації щодо зниження асиметрії інформації, яка є посилюючим негативним фактором в банківському секторі України:

- вдосконалення інституційних механізмів формування та методів контролю за дотриманням розкриття інформації банківськими установами на основі принципів чіткої структурованості, оптимальності, пріоритету економічного змісту над формою подання інформації, відповідності заданим рівням якості; кумулятивності, добровільності, системності, безперервності та адекватності сучасному ринковому середовищу;

- підвищення досконалості транспарентних вимог НБУ: систематичне розкриття інформації про внутрішні процеси прийняття рішень, інформації про цілі та кількісні орієнтири монетарної політики, стратегію й тактику монетарної політики, механізм і процедури прийняття рішень щодо рефінансування та ліцензування;

- забезпечення прозорості діяльності посадових осіб НБУ через спрощення процесу комунікації регулятора із суспільством; доведення до суду

кримінальних та адміністративних справ проти посадових осіб НБУ щодо зловживання ними службовим становищем; формування механізму недопущення до керівних посад у діючих банках та відмови у праві придбання істотної часті особам, що сприяли банкрутствам банків у минулому;

- вдосконалення практики корпоративного управління, що сприятиме підвищенню прозорості внутрішніх процесів в банках, підвищить інвестиційну привабливість банків та залучить інвесторів, в тому числі й інституційних;

- підвищення професійної кваліфікації працівників банківського сектора та оперативних навичок формування і надання прозорої інформації про банківську діяльність та формування у структурі банку спеціальних органів чи структур, які б мали можливість високоякісно й своєчасно здійснювати надання прозорої інформації про банківську діяльність конкретного банку як електронним, так і документарним способами, а саме інформацію про: структуру власності банку, в тому силі оприлюднення інформації щодо кінцевих бенефіціарних власників; фінансові результати та фінансовий стан; стратегії ризик-менеджменту; вразливість до ризиків; міжнародні стандарти бухгалтерського обліку; основну інформацію про бізнес, менеджмент і корпоративне управління.

- створення та оприлюднення відкритого рейтингу прозорості банків України. Основою такого рейтингу повинні бути інформаційні блоки, за оцінкою яких, буде чітко видно, який банк здійснює прозору діяльність, а який вдається до прихованих дій;

- формування громадянського запиту на відповідність банківської системи умовам транспарентності, оскільки посилення тиску громадянського суспільства на бізнес дозволяє розглядати його як потужний соціальний інститут, який зобов'язує банки рахуватися не тільки з акціонерами (в першу чергу, мажоритарними), а й зі усіма зацікавленими сторонами;

- завершення процедури санації банківської системи. Очищення банківської системи України від проблемних банків надсилає наявним та потенційним інвесторам і вкладникам сигнал про наміри регулятора оптимізувати та зміцнити банківську систему, організувати її роботу на нових, більш прозорих принципах, що є одним з ключових чинників повернення довіри до неї з боку клієнтів;

Варто відзначити, що розкриття інформації про банки може відбуватися через пресу, телебачення, комп'ютерні системи Банк-Клієнт, електронну пошту НБУ, а також через розповсюдження прес-релізів й Інтернет. Перевагою прес-релізів є можливість адресної доставки інформації безпосередньо вкладникам, кредиторам і іншим учасникам ринку. Основною задачею є формування рівня транспарентності банківського сектору, що реально потребують всі суб'єкти господарювання.

Висновки. В ході проведеного дослідження, здійснено аналіз теоретичних основ поняття «транспарентність інформації» в банківському секторі. Відповідно до проведеного дослідження вироблено рекомендації стосовно підтримки транспарентності інформації на вітчизняному ринку

банківських послуг. Варто відзначити, що досягнення високого рівня транспарентності процес тривалий, обумовлений не тільки економічними, але й ментальними чинниками. Зменшення асиметрії інформації в банківській сфері приведе до зростання якості рішень, що приймають суб'єкти господарювання і зменшить можливі флуктуації, сприятиме самоорганізації як банківської сфери, так й економічної, що сприятиме зростанню стійкості всієї соціально-економічної системи. В сучасних кризових умовах збільшення рівня транспарентності може бути пов'язане з визначенням чітких правил гри на ринку банківських послуг, реальною боротьбою з корупцією на вищих керівних ланках та незворотністю покарання за участь в корупційних діях. Таким чином, для підвищення транспарентності банківського сектору України потрібна системна та тривала робота з реалізації розглянутих заходів, перш ніж можна буде говорити про якісне оновлення банківського сектору.

Література

1. Зверяков, О. М. Асиметрія інформації та її вплив на забезпечення фінансової стійкості банківської діяльності [Текст] / О. М. Зверяков // Економічний часопис-XXI. – 2013. - № 9-10 (2). - С. 45-48.
2. Akerlof, George A. The Market for «Lemons»: Quality Uncertainty and the Market Mechanism [Text] / A. George Akerlof // Quarterly Journal of Economics. – 1970. – № 84 (3). – P. 488–500.
3. Blankespoor, E. Firm Dissemination, Direct-Access Information Technology and Information Asymmetry [Electronic resource] : Working Paper, May 2011 / E. Blankespoor, G. Miller, H. White. – Available at: <http://ru.scribd.com/doc/55916857/>
4. Eichengreen B. Capital flows and crises [Text] / B. Eichengreen. – Cambridge : MIT Press, Massachusetts, 2003. – 385 p.
5. Раделицький, Ю. О. Асиметрія інформації на ринку фінансових послуг [Текст] / Ю. О. Раделицький // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип. 22.9. - С. 238-241.
6. Моисеев, С. Р. Денежно-кредитная политика: теория и практика [Текст] : учебное пособие / С. Р. Моисеев. — Москва : Московская финансово-промышленная академия, 2011. — 784 с.
7. УНІАН [Електронний ресурс] : інформаційне агенство. – Режим доступу: <http://www.unian.ua/>
8. UCRA [Електронний ресурс] : Українське кредитно-рейтингове агенство. – Режим доступу: <http://ucra.com.ua>.
9. Остапчук, Д. Перший мережевий аналіз власників українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voxukraine.org/longreads/bank-ownership/article-ua.html>.
10. Щеглюк, М. С. Пріоритети розвитку центрального банку в умовах фінансової інтеграції [Текст] : автореф. дис. ... канд. екон. наук / М. С. Щеглюк.- К. : ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана». - 2016.- С. 11.
11. Ходакевич, С. І. Аналіз незалежності та прозорості Національного банку України [Текст] / С. І. Ходакевич, О. О. Уткина // Глобальні та національні проблеми економіки. -2014. - Вип. 2. - С.1171-1177.
12. Transparency International Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/>

Стаття надійшла до редакції 03.12.2016

© Шкодiна І. В., Онiщенко І. О.

References

1. Zvieriakov, A. M. (2013). Asymetriia informatsii ta i vplyv na zabezpechennia finansovoi stiikosti bankivskoi diialnosti. *Ekonomichni chasopys– XXI, 9-10 (2)*, 45-48.
2. Akerlof, G. A. (1970). The Market for 'Lemons': Quality Uncertainty and the Market Mechanism. *Quarterly Journal of Economics*, 84 (3), 488-500.
3. Blankespoor, E., Miller, G., & White, H. *Firm Dissemination, Direct-Access Information Technology and Information Asymmetry*. Available at <http://ru.scribd.com/doc/55916857/>
4. Eichengreen, B. (2003). *Capital flows and crises*. Cambridge: MIT Press, Massachusetts.
5. Radelytskyi, Yu. O. (2012). *Asymetriia informatsii na rynku finansovykh posluh*. Naukovyi visnyk NTLU Ukrainy, 22.9, 238-241
6. Moiseev, S. R. (2011). *Denezhno-kreditnaia politika: teoriia i praktika*. Moskva: Moskovskaia finansovo-promyshlennaia akademiia.
7. *UNIAN: informatsiine ahenstvo*. Available at <http://www.unian.ua/>
8. *UCRA: Ukrainke kredytno-reitynhove ahenstvo*. Available at <http://ucra.com.ua>
9. Ostapchuk, D. *Pershyi merezhevyi analiz vlasnykiv ukrainskykh bankiv*. Available at <http://voxukraine.org/longreads/bank-ownership/article-ua.html>
10. Shchegliuk, M. S. (2016). *Priorytety rozvytku tsentralnogo banku v umovakh finansovoi intehtatsii*: avtoref. dyss. kand. ekonom. nauk. Kyiv: DVNZ Kyivskiy natsionalnyi ekonomichniy universytet imeni V. Hetmana.
11. Hodakevych, S. I., & Utkina, O. O. (2014). Analiz nezalezhnosti ta prozorosti Natsionalnogo banku Ukrainy. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, 2, 1171-1177.
12. *Transparency International Ukraine*. Available at <http://ti-ukraine.org/>

Received 03.12.2016

© Shkodina I. V., Onishchenko I. O.